

چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی شهرستان بویراحمد

روح‌الله کریمیان^{۱*}، علی غلامی کالوس^۲ آیت‌اله کریمی^۳

*^۱- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
(ایمیل: r.karimiyan93@gmail.com)

*^۲- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
(ایمیل: ali.gh3394@gmail.com)

*^۳- دانشیار اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
ایمیل: ayatkarami@yu.ac.ir

(تلفکس: ۰۷۴-۳۳۲۲۴۸۴۰ و همراه نویسنده مسئول مکاتبات مقاله: 09171411270)

چکیده

شرکت‌های تعاونی بخش اعظمی از اقتصاد جهان را تشکیل می‌دهند و تأمین‌کننده‌ی توسعه‌ی پایدار می‌باشند. در این بین، تعاون‌های روستایی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشند. چراکه نقش تعاونی‌های روستایی در توسعه‌ی روستایی بسیار مهم است. تعاونی‌ها در اغلب کشورهای جهان سوم با مشکلات و چالش‌هایی مواجه می‌باشند که موجب محدود شدن رشد و توسعه‌ی تعاونی‌های روستایی گردیده است. بنابراین ضروری است تا به شناسایی چالش‌های توسعه‌ی تعاونی پرداخته و در جهت رفع آن اهتمام ورزید. هدف از این پژوهش بررسی چالش‌های توسعه‌ی تعاونی و تشکل‌های روستایی است. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۷۰ نفر از تمامی مدیران و اعضای تعاونی و صاحب‌نظران در نواحی روستایی شهرستان بویراحمد بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. اعتبار محتوایی پرسشنامه با نظر گروهی از کارشناسان و متخصصان در زمینه تعاون روستایی تأیید شد و برای تعیین قابلیت اعتماد ابزار پژوهش با استفاده از پیش‌آزمون و بررسی نظرات ۲۷ نفر از افراد مطلع در زمینه مورد نظر انجام پذیرفت. مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده ۰/۷ بود. به منظور تحلیل داده‌ها نیز از روش تحلیل عاملی و نرم افزار SPSS استفاده شد. در این تحقیق با استفاده از تحلیل عاملی ۱۴ عامل استخراج گشت. این عوامل به ترتیب میزان اهمیت شامل عوامل زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اقتصادی، اطلاع‌رسانی، فروش، بازاریابی، فنی، دانشی، حمایتی، محیطی، قانونی، اجتماعی، مدیریتی و فردی استخراج شد که ۷۷/۶۷ درصد از واریانس کل را دربرگرفتند. هر یک از این عوامل بایستی در رفع چالش‌های تعاونی روستایی بر حسب اهمیت مورد توجه واقع شود.

واژگان کلیدی: چالش‌ها، موانع، تعاونی روستایی، شهرستان بویراحمد.

Challenges of Rural Cooperatives and Organizations Development in Boyer-Ahmad County

R. Karimiyan, A. Gholami kalus and A.Karami

1. M.Sc. Student of Rural Development, College of Agriculture, Yasouj University.
2. M.Sc. Students of Rural Development, College of Agriculture, Yasouj University.
3. Associate Professor of Agricultural Economics, College of Agriculture, Yasouj University.

Abstract

Co-operative companies compose a large part of the world's economy and provide sustainable development. In the meantime, rural cooperatives are in a special position; because the role of rural cooperatives in rural development is very important. Cooperatives in most third world countries confronted problems and challenges that have limited the growth and development of rural cooperatives. Therefore, it is necessary to identify the cooperative development challenges and try to resolve them. The purpose of this study was to examine the challenges of cooperative development and rural organizations. The statistical population of this study consisted of 170 managers and cooperative members and experts in the rural areas of Boyer-Ahmad County who were selected by simple random sampling method. Content validity of the questionnaire was confirmed by a panel of experts in the field of rural cooperatives. To determine the reliability of the research tool, a pre-test study and review of the views of 27 information keys in the field were considered. The calculated Cronbach's alpha coefficient was 0.7. Factor analysis and SPSS software were used to analyze the data. In this research, 14 factors were extracted using factor analysis. These factors, according to their importance consist of infrastructural, social capital, economic, information, selling, marketing, technical, knowledge, supportive, environmental, legal, social, managerial and individual factors, respectively, which explained 77.67% of the total variances. Each of these factors should be considered in addressing the challenges of rural cooperatives.

Key words: Challenges, barriers, rural cooperative, Boyer-Ahmad County.

مقدمه:

از زمان مطرح شدن موضوع توسعه‌ی کشورها بعد از جنگ جهانی دوم، همواره این فرآیند مهم‌ترین موضوع کشورها به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌باشد. تحقق توسعه‌ی کشورها نیازمند بهره‌گیری از استعداد و توان و حضور فعالانه مردم و مشارکت آنان در فرآیند توسعه‌ی جوامع و ملل است (اعظمی و سروش مهر، ۱۳۸۹). مشارکت را می‌توان فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی اختیاری، داوطلبانه و آگاهانه بصورت خودجوش جهت قدرت‌یابی برای رفع نیاز و تحقق اهداف خاص در شرایط ویژه دانست (کریم، ۱۳۹۴). تعاون در جوامع مختلف به مفهومی فراگیر و فراتر از زمان و مکان، در بردارنده نوعی رابطه متقابل بین فرد با فرد، فرد با گروه و گروه با گروه است. همچنین متضمن نوعی برهم کنش گروهی است که تأمین‌کننده منافع و نیازهای اعضاست (کرباسی و همکاران، ۱۳۸۸). جامعه در حال تغییر امروزی تقاضاهای جدیدی دارد که توانایی تغییر و تجدیدنظر در آن عنصری ضروری است و توانایی رویارویی با این مشکلات و چالش‌ها جزء مهارت‌های اساسی افراد جامعه باشد. کشور ما در دهه‌های اخیر با تغییرات بیرونی و درونی بسیاری مواجه بوده است. در راستای رویارویی با این چالش‌ها، بخش کشاورزی دستخوش تغییرات بسیاری (به ویژه در بخش مشاغل یا کسب و کارهای کوچک و تعاونی‌های کشاورزی) بوده است که این تغییرات به سازگاری در زمینه‌های مختلف نیاز دارد (غیاثوندغیاثی و فرج‌الله حسینی، ۱۳۹۰). ایجاد تغییرات ساختاری در نظام کشاورزی و ایجاد زمینه‌های لازم برای به‌کارگیری دستاوردهای علمی و فناوری‌های جدید از مهم‌ترین چالش‌های توسعه بخش کشاورزی در کشورهای جهان سوم است. بنابراین در این کشورها توسعه کشاورزی منوط به ایجاد دگرگونی در ساختار کشاورزی به منظور طراحی الگوی جدید بهره‌برداری از منابع و عوامل تولید است (نکویی‌نائینی و همکاران، ۱۳۹۵). مهم‌ترین دستاوردهای اقتصادی و اجتماعی انسان‌ها خاص مشارکت بوده است. تعاونی از جمله شکل‌های حقوقی مشارکت است که در مقایسه با سایر اشکال تأکید بیشتری بر جنبه‌های انسانی دارد (رضائی و همکاران، ۱۳۹۴). در حال حاضر، تقریباً تمامی کشورهای دارای نوعی سازمان تعاونی هستند (عطائی و ایزدی، ۱۳۹۴). شرکت‌های تعاونی بخش اعظمی از اقتصاد جهان را تشکیل می‌دهند و تأمین‌کننده‌ی توسعه‌ی پایدار می‌باشند. در این بین، تعاون‌های روستایی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشند. چراکه نقش تعاونی‌های روستایی در توسعه‌ی روستایی بسیار مهم است (رضائی و همکاران، ۱۳۹۴). نیمی از جمعیت جهان در روستاها زندگی می‌کنند که از نظر فقر زیاد، سوء تغذیه و سطح سواد کم، بخشی از جهان محسوب می‌شود (کریم، ۱۳۹۴). با توجه به اینکه در اکثر جهان روستاها به دلایل مختلف مورد توجه ویژه‌ای هستند، سیاست‌گذاران و اندیشمندان توجه خاصی به امر توسعه روستایی و رفع مشکلات آن نموده‌اند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴). امروزه در بسیاری از کشورها تعاونی‌های کشاورزی دارای نقش کلیدی در توسعه روستایی، کشاورزی و اقتصاد ملی می‌باشند (خسروی و همکاران، ۱۳۹۶). تعاونی‌های کشاورزی نهادی اقتصادی- اجتماعی است که توسط کشاورزان و در پاسخ به اوضاع نامساعد بازار و مشکل سهامداران در این رابطه تأسیس شده است (حضرتی و بابایی‌فینی، ۱۳۹۱). همچنین از متولیان امنیت غذایی در کشور و یکی از مهم‌ترین منابع تولید محصولات کشاورزی هستند (مظفری، ۱۳۹۴). این نوع تعاونی‌ها از طریق بازاریابی تولیدات کشاورزی به منظور خودکفایی آن‌ها موجبات تحول در اقتصاد روستایی را فراهم می‌کنند (حضرتی و بابایی‌فینی، ۱۳۹۱). امروزه کشاورزی بدون توجه به اصل سودآوری و کاهش هزینه‌های تولیدی به صرف نمی‌باشد. در این زمینه مهم‌ترین اقدام دولت حمایت از ایجاد شرکت‌های تعاونی کشاورزی است. که با مشارکت مؤثر در فعالیت‌های تجاری مربوط به فروش محصولات کشاورزی و تهیه خدمات و تدارکات موردنیاز را انجام می‌دهند و هدف اصلی آن کمک به اعضا در افزایش رفاه اقتصادی است (بریمانی و امانی، ۱۳۹۲). تعاونی‌های روستایی به طور مستقیم در کاهش فقر از طریق پیشرفت اقتصادی و اجتماعی اعضا و به طور غیر مستقیم، از طریق تحرک اقتصادی و توسعه پایه‌های اجتماعی جوامعی که در آن به فعالیت می‌پردازند، تأثیرگذار بوده‌اند. شرکت‌های تعاونی روستایی از سازمان و مدیریت نوین و نسبتاً علمی و تخصصی برخوردارند (کریم، ۱۳۹۴). ذات تعاونی‌ها به گونه‌ای است که باید روحیه‌ی مشارکت بین اعضای تعاونی‌ها تقویت شود تا به اهداف اجتماعی- اقتصادی خود بهتر یابند (نکویی‌نائینی و همکاران، ۱۳۹۵). انگیزه‌های پیدایش و رواج شرکت‌های مذکور به خصوص بعد از اصلاحات ارضی دو مسئله مهم اقتصادی و اجتماعی یعنی کوتاه کردن دست واسطه‌ها از روستاها و دیگری پرکردن خلاء ناشی از حذف مالک از محیط روستاها بوده



است. در سال ۱۳۱۴ اولین شرکت‌های تعاونی روستایی در ایران تأسیس شد. در سال ۱۳۴۶ و بر اساس موادی از قانون اصلاحات ارضی ۱۳۴۱، شرکت‌های تعاونی روستایی بصورت گسترده فعالیت خود در روستاها را آغاز نمودند (کریم، ۱۳۹۴). بر اساس سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی پیش‌بینی شده است در سال ۱۳۹۳ سهم بخش تعاون از اقتصاد کشور به ۲۵ درصد برسد، اما شرکت‌های تعاونی (از جمله تعاونی روستایی) با مشکلات بسیاری مواجه شده و نتوانسته‌اند در مسیر پیش‌بینی شده حرکت نمایند (رضائی و همکاران، ۱۳۹۴). متأسفانه در کشور ایران با وجود جایگاه قانونی مطلوب، این تعاونی‌ها نقش مؤثری در اقتصاد کشاورزی ندارند (خسروی و همکاران، ۱۳۹۶) و علی‌رغم رشد نسبتاً مناسب، رشد کیفی مطلوبی نداشته است (رضائی و همکاران، ۱۳۹۴). و در برخی موارد نمی‌توانند منافع کشاورزان را تأمین نمایند. در نتیجه برخی کشاورزان از عضویت در آن انصراف داده و بصورت انفرادی به کار می‌پردازند (حضرتی و بابایی‌فینی، ۱۳۹۱). تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اوایل هزاره سوم میلادی موجب ایجاد شرایط جدید و لزوم سازگاری با این تحولات برای تعاونی‌ها شده است. در کشورهای صنعتی، دولت از طریق طراحی چارچوب‌هایی برای توسعه‌ی تعاونی‌ها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی گام‌های مؤثری برداشته است. اما در کشورهای در حال توسعه موانعی مانند (عدم تطبیق انتظارات، عدم شفافیت سیاست‌گذاری‌ها، فقدان شرایط استاندارد محیطی و افزایش غیرطبیعی تعاونی‌ها به لحاظ کمی) وجود دارد (عطائی و ایزدی، ۱۳۹۴). این مسائل در کشور ما نیز به چشم می‌خورد و با مشکلاتی از قبیل مشکلات زیربنایی، کمبود خدمات و تجهیزات کشاورزی ناشی از ضعف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری ملی و منطقه‌ای در مناطق روستایی و بخش کشاورزی، مسائل مرتبط با عدم تطبیق کامل برنامه‌ریزی و اصول و قوانین بخش تعاونی با محیط‌های روستایی مواجه است. در نتیجه برخی از شرکت‌های تعاونی کشاورزی در نیمه‌ی راه از ادامه کار خود بازمی‌مانند و تعاونی منحل می‌شود (حضرتی و بابایی‌فینی، ۱۳۹۱). بنابراین فراهم سازی زمینه‌ی ایجاد تعاونی‌ها ضروری بوده و بی‌توجهی به آن در زمینه‌ی مسایل توسعه کشاورزی، هزینه‌های گزافی برای جوامع روستایی به همراه دارد (عطائی و ایزدی، ۱۳۹۴). تعاونی کشاورزی یکی از راه‌های مؤثر در برنامه‌ریزی جهت توسعه و بهبود عملکرد تعاونی‌ها و تشویق کشاورزان در قالب شرکت‌های تعاونی است. آسیب‌شناسی با توجه به نقش مهم شرکت‌های تعاونی در فرآیند توسعه کشورهای مختلف و تأکید قانون اساسی ایران و توجه برنامه‌های توسعه اقتصادی- اجتماعی بر تعاون، بی‌شک ایجاد تعاونی راهی مؤثر برای جذب مشارکت افراد در سطح کلان است (مظفری، ۱۳۹۴). تعاونی‌ها در اغلب کشورهای جهان سوم با مشکلات و چالش‌هایی مواجه می‌باشند. مشکلات داخلی مانند کمبود مشارکت اعضاء موجب محدود شدن رشد و توسعه‌ی تعاونی‌های روستایی گردیده است (نکویی‌نائینی و همکاران، ۱۳۹۵).

ریشه‌ی واژه‌ی تعاون از لغت عربی عون به معنای یاری نمودن و از باب تفاعل به معنای به یکدیگر مساعدت نمودن و همیاری کردن گرفته شده است. معادل انگلیسی آن cooperation به معنی با هم کار کردن، تعاون و همکاری و cooperative به معنای کار گروهی برای انجام هدف مشترک است. واژه‌ی cooperation اولین بار توسط رابرت اون در مقابل واژه‌ی رقابت competition به کار گرفت. (هزارجریبی و یاری، ۱۳۹۱). رابرت اون اولین پیشگام در تشکیل نهضت تعاونی است. در سال ۱۷۶۱ جامعه بافندگان فنپیخ در شرق اسکاتلند برای فروش اجناس با قیمت پایین‌تر به کارگران تولیدی تشکیل شد. علاوه بر فروش محصولات، از جمله خدمات این انجمن وام دادن به اعضاء و آموزش به کارگران نیز بود. در سال ۱۸۱۰ رابرت اون و شریکان وی با ایجاد مغازه‌ی خرده‌فروشی سود آن را بین اعضاء تقسیم می‌نمودند. در سال ۱۸۲۸ ویلیام کینگ اقدام به انتشار روزنامه‌ای به نام تعاونی نمود. اولین تعاونی موفق که در سال ۱۸۴۴ با همت ۲۸ نفر از بافندگان و چند صنعت‌گر تأسیس شد، تعاونی پیشگامان راجدیل نام داشت. موفقیت چشمگیر این تعاونی سبب ایجاد بیش از یک‌هزار تعاونی در انگلستان شد (اعظمی و سروش‌مهر، ۱۳۸۹). اتحادیه‌ی بین‌المللی تعاون (۲۰۰۴) تعاونی را تشکیلی مستقل از اشخاص می‌داند که برای رفع نیازهای مشترک اقتصادی اجتماعی فرهنگی به طور داوطلبانه و از طریق مؤسسه‌ای اقتصادی با مالکیت مشترک و کنترل دموکراتیک با هم متحد شده‌اند (هزارجریبی و یاری، ۱۳۹۱). تاریخچه‌ی تشکیل تعاونی به زمانی بازمی‌گردد که انسان‌ها برای منافع مشترک خود سازمان یافتند. اروپای قبل از صنعتی شدن از نخستین مکان‌های تشکیل تعاونی است (اعظمی و سروش‌مهر، ۱۳۸۹). تعاونی در دست اجراء به شرکت تعاونی گفته می‌شود که به بهره‌برداری رسیده و دارای عملکرد مالی سالانه می‌باشد و به نحوی به تولید و ارائه‌ی خدمات می‌پردازد.



اما تعاونی غیرفعال شرکت تعاونی است که بیش از یک سال عملکرد مالی نداشته باشد (حضرتی و بابایی‌فینی، ۱۳۹۱). مطالعات تاریخی نشان می‌دهد نخستین ملتی که به نظام تعاونی توجه نموده‌اند، ایرانیان بوده‌اند (سعدی و همکاران، ۱۳۸۶). تعاونی‌ها از سال ۱۳۱۴ در ایران آغاز به کار نمودند. در این سال دولت اقدام به تشکیل نخستین شرکت تعاونی روستایی در منطقه داورآباد گرمسار نمود. تعاونی‌های روستایی از طریق تعاونی‌های مسکن روستایی، تعاونی‌های اعتبار روستایی، تعاونی‌های تولید روستایی، تعاونی‌های بهداشت و درمان روستایی، تعاونی‌های بازاریابی و تعاونی‌های خدمات روستایی در ایجاد رفاه و توسعه‌ی روستایی در سطح ملی، محلی و منطقه‌ای نقش مهمی ایفا می‌نمایند. از جمله نهادهای اساسی در جوامع روستایی تعاونی‌های مستقر در نواحی روستایی هستند. رکن شکل‌دهی تعاونی‌های روستایی، مشارکت داوطلبانه و فعال روستاییان است (اعظمی و سروش‌مهر، ۱۳۸۹). تعاونی‌های روستایی با استفاده از رهیافت‌ها و فنون بی‌بدیل توان روانشناختی و اقتصادی زنان روستایی را افزایش می‌دهند و مشارکت زنان را تسهیل می‌نمایند (اعظمی و سروش‌مهر، ۱۳۸۹). براساس ماده ۲۶ و ۲۷ قانون اساسی شرکت‌های تعاونی به دو دسته کلی تعاونی‌های تولیدی و تعاونی‌های توزیعی تقسیم می‌شوند (کرباسی و همکاران، ۱۳۸۸).

با وجود اینکه پژوهشگران و اندیشمندان همواره بر اهمیت کار گروهی تأکید داشته‌اند، لیکن مطالعات قبلی نشان از شکست سازمان‌ها در ایجاد کار گروهی دارد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۶). هر چند با توسعه تعاونی‌ها مشاغل بیشتری ایجاد می‌شد اما موانعی نیز در انجام این امر وجود دارد که شناسایی این موانع موجود در راستای توسعه تعاونی‌ها ضروری است. پژوهش‌های فراوانی این مبحث را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند. نتایج این تحقیقات حاکی از آن است که عوامل مختلفی مانع موفقیت تعاونی‌ها می‌شوند. در این‌جا به تعدادی از نتایج پژوهش‌های مرتبط با موضوع تحقیق اشاره شده است. کبیائو و جیان‌هوا (۲۰۱۳) به بررسی خصوصیات و چالش‌هایی که تعاونی‌های روستایی پرداختند. بر اساس نظرسنجی از ۱۶ روستا در استان شانشی، نتایج نشان داد که تعاونی‌های روستایی به تدریج به سمت روند تخصص، استقلال و رهبری روستایی تمایل یافته‌اند با این حال، از لحاظ محدوده خدمات، کیفیت و محتوا نمی‌توانند به طور مؤثر نیاز خانواده‌های کشاورزان را برآورده کنند و با مشکلات و چالش‌های بسیاری در فرآیند توسعه روبرو هستند. یکی از عوامل اصلی که اهداف توسعه کشاورزی و افزایش تولید و درآمد کشاورزان در کشورهای در حال توسعه را افزایش می‌دهد، ناکارآمدی سیستم بازاریابی محصولات کشاورزی است (Arbabi et al, 2015). اربابی و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای به بررسی چالش‌های بازاریابی محصولات کشاورزی از منظر تعاونی‌های روستایی استان قم پرداختند. نتایج تجزیه و تحلیل عاملی نشان داد که عوامل آموزشی، بازاریابی، مدیریتی، اقتصادی، زیربنایی و مشارکتی به ترتیب ۴۳/۱۵۴ درصد از عوامل ناکارآمدی سیستم مورد بررسی را توضیح می‌دهد. کریم (۱۳۹۴) در بررسی چالش‌های شبکه‌های تعاونی روستایی به این نتیجه دست یافت که موانع سیاسی دارای بیشترین و عوامل اجتماعی دارای کم‌ترین چالش در تعاونی‌های روستایی هستند. گیائون‌دغیانی و فرج‌الله‌حسینی (۱۳۹۰) به تحلیل موانع و محدودیت‌های توسعه اشتغال در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی ایران پرداختند. نتایج نشان داد موانع به ترتیب اهمیت شامل مانع اطلاع رسانی، فنی، مالی، ساختاری، بازاریابی و فروش، مدیریتی و قانونی هستند. انصاری‌زاده و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی رکود در صنعت مرغداری با تأکید بر ریسک تجاری و مالی مطالعه موردی شرکت‌های تعاونی و خصوصی مرغداری در شهرستان رامهرمز پرداختند. نتایج نشان داد که ریسک تجاری در صنعت مرغداری به دلیل نوسان‌های عوامل قیمت تمام شده و نوسانهای دامنه تقاضا بالا است، همچنین ریسک مالی به دلیل ناتوانی در پرداخت بدهی‌های کوتاه مدت و بلندمدت بالا بوده است. جامعی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای در بررسی عوامل مؤثر بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان به این نتیجه دست یافتند که کمبود دانش حسابداری و روش‌های نامناسب کنترلی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی مؤثر هستند. ضعف فرهنگ سهامداری و نهادهای غیرفعال تأثیری بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی ندارند. همچنین عدم انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی تأثیر دارد. خفایی (۱۳۸۸) در بررسی عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شرکت‌های تعاونی بخش کشاورزی در شهرستان‌های بوشهر و دشتستان به این نتیجه دست

'Qiao & Jian-hua

یافتند که عواملی از جمله عدم همکاری دستگاه‌های اجرایی استان و پاسخگویی مناسب آن‌ها، هزینه‌های تأمین مواد اولیه و بالا بودن قیمت آن‌ها، بالا بودن کارمزد تسهیلات بانکی و فرآیند طولانی و روش‌های اخذ آن از بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری، ناچیز بودن سرمایه شرکت، عدم همکاری مساعد صندوق تعاونی استان، ارائه نامطلوب خدمات بازاریابی و نبود اطلاع‌رسانی مناسب در زمینه‌های مختلف نقش مهمی در عدم موفقیت شرکت‌های تعاونی بخش کشاورزی این استان داشته‌اند. سعدی و همکاران (۱۳۸۶) در بررسی موانع توسعه تعاونی‌های تولید در اقتصاد کشاورزی ایران در استان همدان، شهرستان کبودرآهنگ به این نتیجه دست یافتند که نه مورد آسیب جدی تعاونی‌های تولید را تهدید می‌کند به گونه‌ای که بی‌توجهی به آن‌ها می‌تواند آینده این نظام تولیدی را به خطر اندازد. صادقی و همکاران در پژوهشی با عنوان آسیب‌شناسی کار تیمی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان همدان نشان دادند که موانع فردی (بویژه در بعد بی‌اعتمادی برخی از اعضای تعاونی‌ها به یکدیگر و به مسئولین)، سازمانی (بویژه بعد تأکید بر دستاوردها و پاداش‌های فردی به جای دستاوردها و پاداش‌های گروهی) و موانع کاری (بویژه در بعد روشن نبودن اهداف تیمی) به ترتیب مهم‌ترین ابعاد موانع کار گروهی این تعاونی‌ها بودند. بروینس^۱ و همکاران (۲۰۰۱) در بررسی عوامل موفقیت بحرانی برای تعاونی‌های بازاریابی کشاورزی به این نتیجه دست یافتند که مدیریت و ایجاد شرایط رسمی تأثیر مثبتی بر موفقیت تعاونی‌ها دارد. در این مطالعه برخی از عوامل به ارتقاء تعاونی‌ها از قبیل کیفیت مدیریت، ارتباط با مشتریان، منافع اعضا، میزان اعتماد اعضا، حفظ اعضا و هیئت مدیره کمک می‌کند. هاشمی‌نژاد^۲ و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان شناسایی تعاونی‌های تولید کشاورزی در ایران ضعف در آموزش اعضا، محدود بودن سرمایه، ضعف در اطلاع‌رسانی تعاونی‌ها، عدم وجود اعتماد، بی‌توجهی به اصول تعاون، مشخص نبودن اولویت، اهداف و وظایف تعاونی را به عنوان محدودیت‌های تعاونی‌های تولید کشاورزی دانستند. عطائی و ایزدی (۱۳۹۴) نیز در مطالعه‌ای با استفاده از دو روش کیفی و کمی به مطالعه‌ی سازه‌های تأثیرگذار بر زیاندهی تعاونی‌های روستایی امیرکبیر در استان فارس پرداختند. نتایج حاصل از روش کمی نشان داد که هشت متغیر مسئولیت‌پذیری، هیئت مدیره، مسئولیت‌پذیری هیأت مدیره، عملکرد اداره تعاون، آموزش اعضا، خشکسالی، مشارکت اجتماعی، آگاهی از اصول تعاونی، رضایت از هیأت مدیره و اعتماد اجتماعی ۶۱ درصد از تغییرات در متغیر وابسته زیاندهی تعاونی را پیشینی می‌کنند. همچنین نتایج کیفی نشان داد که عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی، سرمایه انسانی، مدیریتی، حمایتی و آموزشی بر زیاندهی تعاونی‌های روستایی مؤثر بودند. حضرتی و بابایی‌فینی (۱۳۹۱) به شناسایی عوامل مؤثر بر غیرفعال شدن تعاونی‌های کشاورزی با استفاده از تحلیل دلفی در شهرستان خدابنده پرداختند. نتایج نشان داد که مشکلات درونی شرکت تعاونی از قبیل ضعف مدیریتی، مهارت، انتظارات نابجا از تعاون و برخی کمبودهای خدمات زیربنایی، اختلاف سلیقه و مشکلات برنامه‌ریزی و سیاستگذاری از طرف سازمان‌های دولتی از علل اصلی رکود و غیرفعال شدن آن‌ها است. نتایج پژوهش کرباسی و همکاران (۱۳۸۸) در بررسی مشکلات طرح‌های تعاونی نیمه تمام در استان سیستان و بلوچستان نشان دادند دلیل تعطیلی و غیرفعال بودن تعاونی‌ها کمبود اعتبارات، تخصص نداشتن اعضا و مدیریت ناکارآمد در تعاونی‌ها بوده است. نکوئی‌نائینی و همکاران (۱۳۹۵) بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی جامعه‌ی روستایی بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان اصفهان نشان دادند که مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی‌های تولید روستایی در حد متوسط است؛ همچنین بین متغیر مشارکت اجتماعی اعضا و متغیر موفقیت رابطه قوی وجود دارد. عبدالمالکی (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل پیشگیرانه در تعاونی‌های تولید گردو در شهرستان تویسرکان، ایران پرداختند. نتایج نشان داد که فقدان زیرساخت‌های فرهنگی، دانش نامناسب و نظرات نادرست تولیدکنندگان و رهبران، قوانین ناکافی و آسیب‌پذیری و موانع زیربنایی بیشترین تأثیر را برای ایجاد و توسعه تعاونی‌های تولید گردو دارد. رضائی و همکاران (۱۳۹۴) به شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی استان زنجان پرداختند. نتایج نشان داد که شش عامل ساختاری، محیطی، شناختی - دانشی، نبود فرهنگ سازمانی اثربخش، ضعف حمایتی و فردی ۶۱/۳۸ درصد از واریانس کل موانع توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های روستای منطقه را توضیح می‌دهد هزارجریبی و یاری (۱۳۹۱) به بررسی عوامل مؤثر بر ناکارآمدی

¹Bruynis

²Hasheminejad

تعاونی‌های مصرف در شهر کرمانشاه پرداختند. عوامل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی دارای همبستگی منفی با ناکارآمدی تعاونی‌ها بوده ولی عوامل درون‌سازمانی تأثیرگذاری بیشتری بر ناکارآمدی تعاونی‌های مصرف کرمانشاه دارند. هم‌چنین بررسی و مقایسه‌ی متغیرهای مستقل با یکدیگر نشان داد که متغیرهای مستقل با یکدیگر برابر نیستند. مظفری (۱۳۹۴) به بررسی کارایی اقتصادی تعاونی‌های کشاورزی شهرستان بوئین‌زهرا و اولویت‌بندی مشکلات پیشروی آنها در فرآیند مدیریت و نظام بازاریابی پرداختند. نتایج نشان داد که میانگین کارایی تصادفی تعاونی‌های کشاورزی شهرستان بوئین‌زهرا در سطح پایینی (۷۹ درصد) قرار دارد و واحدهای دامداری دارای کمترین میزان کارایی هستند. هم‌چنین، نتایج نشان داد که سیاست‌های نامناسب در قیمت‌گذاری و نوسانات قیمتی محصولات کشاورزی، خدمات پایینی در زمینه بسته‌بندی، فرآوری، بازاریابی و توزیع محصولات و نبود برنامه‌ریزی جامع بلندمدت از سوی مدیران به ترتیب اولویت‌های اول، دوم و اوم را در ناکارآمدی فرآیند مدیریت و نظام بازاریابی تعاونی‌های منطقه دارند. بریمانی و امانی (۱۳۹۲) در بررسی اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر افزایش هزینه‌های تولید اعضای تعاونی‌های کشاورزی شهرستان لنجان نشان دادند که اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها افزایش هزینه‌های تولید بهره‌برداران عضو تعاونی‌های کشاورزی را به دنبال داشته است. در حالی که اجرای این طرح موجب کاهش اعتبارات و محدودیت منابع مالی اعضا نشده است. هم‌چنین میزان درآمد، سطح سواد، سن اعضا موجب کاهش هزینه تعاونی نشده است در حالی که سابقه عضویت در افزایش هزینه‌ها اثرگذار بوده است. هدف کلی این پژوهش بررسی چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی ارائه‌ی پیشنهادی به منظور رفع این چالش‌ها می‌باشد.

هدف از جوامع تعاون، تولید کالا و ارائه خدمات و ارضای نیازهای قانونی اعضا و هم‌چنین ارتقاء همکاری، مشارکت و در نتیجه تقویت ارتباطات بین فردی است. شرکت‌های تعاونی خدماتی را ارائه می‌دهند که هم به نفع عضو و هم به نفع جامعه محلی است. هم‌چنین مشاهده شد که این یک ابزار ضروری برای توسعه جوامع توسعه یافته اقتصادی است (شیخ حسین، ۲۰۱۴). شبکه گسترده تعاونی‌های روستایی و کشاورزی ایران دارای یک اتحادیه مرکزی، شش اتحادیه سراسری و دویست و شصت و دو اتحادیه استانی و شهرستانی می‌باشد (سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران). در استان کهگیلویه و بویراحمد تعداد ۷ شرکت تعاونی، ۱۰۵۴ عضو و سرمایه ثبتی ۱۰۱۰ میلیون ریال در این استان مشغول به کار هستند (آمارنامه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۴). هم‌چنین دارای ۱۲ اتحادیه تعاونی (۵ اتحادیه فعال و ۷ اتحادیه غیرفعال) و تعداد ۱۹۸۱ شرکت تعاونی (تعداد ۷۵۷ تعاونی کشاورزی و شکار و جنگلداری، تعداد ۲۵ شیلات، تعداد ۳۱ تعاونی استخراج معدن، تعداد ۴۷۲ تعاونی صنعت، تعداد ۳۵ تعاونی تأمین برق و گاز و آب و ۱۱۹ تعاونی ساختمان) است (آمارنامه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۴). اما علی‌رغم چند سال فعالیت این تعاونی‌ها، اهداف تأسیس این تعاونی‌ها تا حد زیادی تحقق نیافته و همواره با مشکلات عدیده‌ای مواجه بوده‌اند که در صورت استمرار انحلال تعاونی را به همراه دارد. تعاونی‌های روستایی علی‌رغم حمایت و سرمایه‌گذاری مختلف دولت موفقیت چندانی به همراه نداشته‌اند. با این وجود تا کنون پژوهشی در رابطه با چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی به ویژه در شهرستان بویراحمد انجام نشده است. در حالی که شهرستان بویراحمد در زمینه‌های مختلف دارای منابع و استعدادهای فراوانی (مانند صنایع دستی، امکانات گردشگری، تولید پوشاک، کیفی، کفش، قالی و غیره) است، متأسفانه به علت عدم آگاهی بیشتر مردم و عدم آگاهی بیشتر مردم و عدم اطلاع‌رسانی مسئولین و متولیان این امر، مردم تمایل کمتری به تشکیل تعاونی‌ها دارند. در این پژوهش شهرستان بویراحمد به عنوان محدوده مورد مطالعه می‌باشد. شهرستان بویراحمد یکی از شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد. این شهرستان در مختصات ۵۰ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۳ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۲۱ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی از نصف‌النهار گرینویچ در شمال و شمال شرقی استان واقع شده است. این شهرستان از شمال به شهرستان دنا و از غرب به شهرستان کهگیلویه و از شرق به شهرستان اقلید و از جنوب به شهرستان‌های سپیدان و نورآباد ممسنی محدود شده است. بر اساس تقسیمات سیاسی در پایان سال ۱۳۹۰ این شهرستان با وسعتی معادل ۴۲۵۶ کیلومترمربع در حدود ۲۷/۴۵ درصد از مساحت کل استان را در بر گرفته است و دارای ۴ بخش، ۵ نقطه شهری، ۱۱ دهستان، ۶۱۲ آبادی دارای سکنه و

Shehu Hussain

۲۵۲۵۶۹ نفر جمعیت می‌باشد؛ که از این تعداد ۱۲۸۶۱۶ نفر (حدود ۵۱ درصد از جمعیت شهرستان) در مناطق روستایی سکنی گزیده‌اند (افراخته و توفیقیان اصل، ۱۳۹۵).



شکل ۱. نقشه شهرستان بویراحمد (افراخته و توفیقیان اصل، ۱۳۹۵)

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر روش پژوهش از نوع مطالعات کاربردی با رویکرد روش‌های تحلیلی و آماری است. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۷۰ نفر از تمامی مدیران و اعضاء تعاونی و صاحب‌نظران در نواحی روستایی شهرستان بویراحمد بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. اعتبار محتوایی پرسشنامه با نظر گروهی از کارشناسان و متخصصان در زمینه تعاون روستایی تأیید شد و برای تعیین قابلیت اعتماد ابزار پژوهش با استفاده از پیش‌آزمون و بررسی نظرات ۲۷ نفر از افراد مطلع در زمینه مورد نظر انجام پذیرفت. مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده ۰/۷ بود (جدول ۱) که بر اساس نظر پدهاورز (۱۹۸۲) قابل قبول است و ابزار پژوهش از پایایی مناسب برخوردار است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد و نتایج حاصل از آن در دو بخش توصیف (درصد، میانگین، فراوانی، انحراف معیار و ضریب تغییرات) و استنباطی (تحلیل عاملی اکتشافی) شرح داده شد.

جدول ۱- نتایج حاصل از آزمون آلفای کرونباخ

سازه	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
مؤلفه‌های چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی	۴۹	۰/۷

نتایج و بحث

یافته‌ها نشان داد که میانگین سنی پاسخگویان ۴۳/۶۳ سال (با انحراف معیار ۱۱/۳۷) است. سن جوان‌ترین و مسن‌ترین پاسخگو به ترتیب ۲۱ و ۶۰ سال بوده است. از نظر تحصیلات اکثر افراد پاسخگو (۳۹/۲۹ درصد) دارای تحصیلات دیپلم بودند، (۳۶/۷۱ درصد) دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم و (۲۴ درصد) دارای تحصیلات زیر دیپلم بودند.

در این پژوهش جهت بررسی مؤلفه‌های چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی شهرستان بویراحمد از تحلیل عاملی استفاده شد تا چالش‌ها شناسایی و سهم هر یک از آن‌ها قابل اندازه‌گیری گردد. همچنین برای چ تشخیص مناسب بودن داده‌های مربوط به متغیرهای مورد تحلیل از آزمون بارتلت و آماره KMO استفاده گردید. بر اساس نتایج به دست آمده، آزمون بارتلت در سطح یک درصد معنی‌دار شده و مقدار آماره‌ی KMO برای انجام تحلیل عاملی مناسب است (جدول ۲).

جدول ۲- نتایج آماره KMO و آزمون بارتلت

sig	درجه آزادی	مقدار آزمون بارتلت	مقدار KMO
۰/۰۰۱	۱۱۷۶	۷۴۳۷/۵۱۸	۰/۷۲۱

مؤلفه‌های چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی

در نهایت ۱۴ عامل استخراج شد (جدول ۳). عامل اول با عنوان (زیرساختی) (با مقدار ویژه ۴/۰۲۲)، ۹/۱۱ درصد از واریانس است و مهم ترین چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی محسوب می‌شود. عامل دوم عامل سرمایه اجتماعی (با مقدار ویژه ۳/۶۸۸) و درصد واریانس ۷/۵۲۸ می‌باشد. عامل اقتصادی (با مقدار ویژه ۳/۵۸۵) و درصد واریانس ۷/۳۱۷ سومین عامل محسوب شد. عامل چهارم با عنوان اطلاع‌رسانی دارای مقدار ویژه ۳/۲۹۹ و درصد واریانس ۶/۷۳۳ می‌باشد. عامل پنجم نیز با عنوان فروش دارای مقدار ویژه ۳/۲۹۷ و درصد واریانس ۶/۷۲۹ است. ششمین عامل با عنوان بازاریابی با مقدار ویژه ۳/۰۸۶، توضیح دهنده‌ی ۶/۲۹۹ درصد از واریانس می‌باشد. هفتمین عامل با عنوان فنی با مقدار ویژه ۲/۸۱۴ توضیح‌دهنده‌ی ۵/۷۴۲ درصد واریانس است. هشتمین عامل نیز با عنوان دانشی، دارای مقدار ویژه ۲/۶۰۸ بوده و ۵/۳۲۳ درصد از واریانس را توضیح می‌دهد. نهمین عامل تحت عنوان حمایتی دارای مقدار ویژه ۲/۲۵۱ و توضیح دهنده‌ی ۴/۵۹۵ درصد واریانس کل می‌باشد. دهمین عامل با عنوان محیطی با مقدار ویژه ۲/۱۷۷ توضیح دهنده‌ی ۴/۴۴۳ درصد واریانس کل می‌باشد. عامل یازدهم با عنوان قانونی با مقدار ویژه ۱/۹۸۳ و درصد واریانس ۴/۰۴۷ است و عامل دوازدهم تحت عنوان اجتماعی دارای مقدار ویژه ۱/۹۱۷ و درصد واریانس ۳/۹۱۳ می‌باشد. عامل سیزدهم نیز با مقدار ویژه ۱/۷۱۹ و درصد واریانس ۳/۵۰۸ مدیریتی نامیده شد. آخرین عامل، عامل فردی است که با مقدار ویژه ۱/۶۱ و درصد واریانس ۳/۲۸۶ است.

جدول ۳- تحلیل عاملی چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی شهرستان بویراحمد

متغیرها	بار عاملی	مقدار ویژه	اریان	واریانس کل
۱ ۲ ۳ ۴	باور ضعیف مسئولان نسبت به بخش تعاون	۰/۸۵۹	۴/۰۲۲	۸/۲۰۹
	وجود مشکل جهت تأمین زمین و امکانات زیربنایی مورد نیاز استقرار تعاونی‌ها	۰/۸۷		
	پیچیدگی و حجم زیاد وظایف روزمره اعضاء و مدیران تعاونی	۰/۸۶۲		
	عدم وجود نظام ارزشیابی و بازرسی تعاونی‌ها	۰/۸۰۹		
۵ ۶ ۷ ۸	پایین بودن سطح مشارکت	۰/۹۰۸	۳/۶۸۸	۱۵/۷۳۶
	نبود اعتماد متقابل بین اعضاء و مسئولین تعاونی و وجود اختلاف بین آن‌ها	۰/۸۸۴		
	کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر	۰/۸۸۱		
	پایین بودن سطح مهارت‌های ارتباطی اعضاء تعاونی‌ها	۰/۷۴۳		
۹ ۱۰	موانع مرتبط با نظام بانکی	۰/۸۸۷	۳/۵۸۵	۲۳/۰۵۳
	کمبود اعتبار و سرمایه تعاونی	۰/۸۵۵		



				عدم توانایی تعاونی در تأمین وثیقه و انتظارات قانونی بانک و صندوق تعاون در قبال تسهیلات	
			۰/۸۳۸	بلا بودن هزینه‌های تأمین نهاده‌های کشاورزی نسبت به بازده شرکت تعاونی	
			۰/۵۵۴	عدم اطلاع‌رسانی به مردم در خصوص امکانات فراهم شده توسط دولت	اطلاع‌رسانی
۲۹/۷۸۶	۶/۸۳۳	۳/۲۹۹	۰/۷۹۴	عدم اطلاع از تعاونی و مزایای آن	
			۰/۷۷۸	عدم استفاده از رسانه‌های انبوهی مانند رادیو و تلویزیون	
			۰/۷۷۲	عدم آشنایی تحصیل‌کردان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی کشاورزی	
			۰/۷۴۶		
			۰/۸۴۰	فقدان دسترسی به اطلاعات در زمینه فروش کالاها و خدمات	فروش
			۰/۸۱۱	بلا بودن قیمت تمام شده محصولات تولیدی شرکت تعاونی	
			۰/۸۰۵	مشکلات خدمات حمل و نقل تولیدات به بازار	
			۰/۷۶۳	عدم مرغوبیت و پایین بودن کیفیت محصولات تولیدی	
			۰/۸۷۳	اشباع بازار به علت ورود کالاهای ارزان قیمت مشابه خارجی	بازاریابی
			۰/۸۶۷	ضعف خدمات بازاریابی و قیمت پایین محصولات	
			۰/۷۶	عدم مرغوبیت و پایین بودن کیفیت محصولات تولیدی	
			۰/۶۵۷	فقدان توجه مالی، فنی و اقتصادی اولیه برای طرح	
			۰/۸۷۴	عدم مکان‌یابی مناسب جهت اجرای طرح	مکان‌یابی
			۰/۸۶۳	پایین بودن تکنولوژی ماشین‌آلات، تجهیزات و فرسودگی آن‌ها	
			۰/۸۳۳	ضعف سیستم‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات در محیط‌های کشاورزی	
			۰/۸۵	نبود آموزش برای اعضاء و مدیران تعاونی‌ها	آموزش
			۰/۸۱	انتظارات نابجا و غلط اعضاء از شرکت تعاونی به علت عدم آموزش صحیح	
			۰/۷۹۲	عدم آشنایی اعضاء و مدیران تعاونی‌ها با فناوری‌های نوین به‌ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات	
			۰/۷۵۶	نبود ثبات دولتی کافی در حمایت از تعاونی‌ها	حمایت دولتی
			۰/۶۷۴	نبود حمایت واقعی از نوآوران در ارائه طرح‌های نوین فعالیت در بخش تعاونی	
			۰/۶۶۵	ضعف قوانین مرتبط با حمایت از فعالیت‌های تعاونی	
			۰/۶۴۲	تشکل‌های موازی	
			۰/۸۱۲	پراکندگی و دورافتاده بودن شرکت تعاونی از مراکز شهری و دور بودن محل سکونت و محل فعالیت اعضاء از هم	مکان‌یابی
			۰/۷۳۵	شرایط نامساعد محیطی	
			۰/۶۷۳		
			۰/۷۷۱	دیوانسالاری دیگر سازمان‌های دولتی	دیوانسالاری
			۰/۶۶۱	مشکل وجود بوروکراسی ثبت و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی	
			۰/۶۰۱	ضعف در ساختار سازمانی بروکراتی، رسمیت و تمرکز بالا در تعاونی‌ها	
			-۰/۵۴۳	شفاف نبودن قوانین مربوط به تعاونی‌های روستایی	
			۰/۷۱۸	عدم وجود انسجام بین روستاییان	روستاییان
			۰/۷۰۲	ضعف ارتباط تعاونی با دیگر سازمان‌ها، مسئولین و شرکت‌های مرتبط	



۰/۶۲	وجود روابط خانوادگی و سنتی بین اعضا		
۰/۷۴۶	۱/۷۱۹	۳/۵۰۸	۷۴/۳۸۵
۰/۶۳۹	ضعف مدیریت در تعاونی‌ها		
۰/۷۵۴	۱/۶۱	۳/۲۸۶	۷۷/۶۷
۰/۶۵۶	ناهماهنگی بین سازمان‌های ذی‌ربط، اعضا و مدیران		
۰/۵۳۴	پایین بودن قدرت نوآوری، خلاقیت و ایده‌پردازی اعضا و مدیران تعاونی‌ها		
	ترس از شکست و نبود روحیه ریسک‌پذیری د اعضا و مدیران تعاونی‌ها		
	نبود انگیزه در اعضا برای استمرار فعالیت و سرمایه‌گذاری		

در این پژوهش، به منظور مؤلفه‌های چالش‌های توسعه‌ی تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی در نواحی روستایی شهرستان بویراحمد، از ۴۹ متغیر استفاده شد. این متغیرها در ۱۴ عامل دسته‌بندی شدند. این عامل‌ها (زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اقتصادی، اطلاع‌رسانی، فروش، بازاری، فنی، دانشی، حمایتی، محیطی، قانونی، اجتماعی، مدیریتی، فردی) نامیده شدند و در مجموع ۷۷/۶۷ درصد از کل واریانس را تشکیل دادند. عامل "زیرساختی" با ۸/۲۰۹ درصد واریانس، دارای بیشترین چالش توسعه‌ی کارآفرینی در منطقه است. متغیرهای باور ضعیف مسئولان نسبت به بخش تعاون، وجود مشکل جهت تأمین زمین و امکانات زیربنایی مورد نیاز استقرار تعاونی‌ها، پیچیدگی و حجم زیاد وظایف روزمره اعضا و مدیران تعاونی و عدم وجود نظام ارزشیابی و بازرسی تعاونی‌ها به ترتیب در این حیطه اهمیت بیشتری دارا می‌باشند. دومین عامل با ۷/۵۲۷ درصد واریانس متغیرها، عامل سرمایه اجتماعی می‌باشد. این متغیر به ترتیب از ۴ متغیر پایین بودن سطح مشارکت، نبود اعتماد متقابل بین اعضا و مسئولین تعاونی و وجود اختلاف بین آن‌ها، کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر (اشتغال اعضا تعاونی در جایی دیگر و بالا بودن هزینه‌ی استخدام آن‌ها که موجب کاهش بهره‌وری نیروی کار و عدم خلاقیت و نوآوری می‌شود)، فلسفه و ماهیت تعاونی‌ها و پایین بودن سطح مهارت‌های ارتباطی اعضای تعاونی‌ها تشکیل شده است. سومین عامل با ۷/۳۱۷ درصد واریانس متغیرها، عامل اقتصادی است که از چهار متغیر موانع مرتبط با نظام بانکی (بالا بودن کارمزد تسهیلات بانکی و فرآیند طولانی پرداخت، عدم همکاری بانک در زمینه قسط بندی مناسب اقساط بانکی، قوانین سخت‌گیرانه بانک‌های دولتی و خصوصی در پرداخت تسهیلات به تعاونی‌ها و عدم اعطاء تسهیلات به میزان نیاز واقعی طرح)، کمبود اعتبار و سرمایه تعاونی (کمبود سرمایه شرکت جهت ادامه فعالیت و کمبود نقدینگی جهت تأمین سرمایه در گردش مالی مورد نیاز تعاونی‌ها و عدم پس انداز و سرمایه‌گذاری روستاییان در تعاونی‌ها و کمبود نقدینگی شدید در بین تولیدکنندگان به علت افزایش قیمت تولید)، عدم توانایی تعاونی در تأمین وثیقه و انتظارات قانونی بانک و صندوق تعاون در قبال تسهیلات مورد نیاز و بالا بودن هزینه‌های تأمین نهاده‌های کشاورزی نسبت به بازده شرکت تعاونی به ترتیب دارای اهمیت بیشتری می‌باشند. چهارمین عامل با ۶/۷۳۳ درصد واریانس متغیرها عامل اطلاع‌رسانی است. این متغیر نیز به ترتیب شامل متغیرهای عدم اطلاع‌رسانی به مردم در خصوص امکانات فراهم شده توسط دولت برای ترغیب مردم به ایجاد و گسترش اشتغال در جامعه، عدم اطلاع از تعاونی و مزایای آن (عدم ارائه‌ی آگاهی و آموزش‌های لازم به مردم در زمینه ماهیت اهداف، کارکردها و ویژگی‌های تعاونی)، عدم استفاده از رسانه‌های انبوهی مانند رادیو و تلویزیون جهت آموزش کارآفرینی و عدم آشنایی تحصیل‌کردان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی کشاورزی است. عامل پنجم با متغیرهای فقدان دسترسی به اطلاعات در زمینه فروش کالاها و خدمات، بالا بودن قیمت تمام شده‌ی محصولات تولیدی شرکت تعاونی مشکلات مربوط به تأمین مواد اولیه و افزایش قیمت خرید عوامل تولید، مشکلات خدمات حمل و نقل تولیدات به بازار و عدم مرغوبیت و پایین بودن کیفیت محصولات تولیدی اطلاع‌رسانی نامیده شد. ششمین عامل با ۶/۲۹۹ درصد واریانس به ترتیب دارای متغیرهای اشباع بازار به علت ورود کالاهای ارزان قیمت مشابه خارجی، ضعف خدمات بازاریابی و قیمت پایین محصولات (سردخانه، انبار، سیلو و غیره)، عدم مرغوبیت و پایین بودن کیفیت محصولات تولیدی و فقدان توجیه مالی، فنی و اقتصادی اولیه برای طرح بود و عامل بازاریابی نامیده شد. عامل هفتم نیز که به ترتیب اهمیت از متغیرهای عدم مکان‌یابی مناسب جهت اجرای طرح، پایین بودن تکنولوژی ماشین‌آلات، تجهیزات و فرسودگی آن‌ها و ضعف سیستم‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات (عدم وجود آمار و اطلاعات مورد نیاز در محیط‌های کشاورزی) تشکیل شده بود، عامل فنی نامیده شد. هشتمین عامل، عامل دانشی است که در بر دارنده‌ی



۵/۳۲۳ درصد واریانس است و به ترتیب شامل متغیرهای نبود آموزش برای اعضا و مدیران تعاونی‌ها، انتظارات نابجا و غلط اعضا از شرکت تعاونی به علت عدم آموزش صحیح و عدم آشنایی اعضا و مدیران تعاونی‌ها با فناوری‌های نوین به‌ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات است. نهمین عامل، عامل حمایتی است و با ۴/۵۹۵ درصد واریانس، به ترتیب از متغیرهای نبود ثبات دولتی کافی در حمایت از تعاونی‌ها (عدم حمایت مسئولان و مسائل مالی تعاونی‌ها عدم حمایت مستمر و برنامه‌ریزی شده دولت از تعاونی‌ها)، نبود حمایت واقعی از نوآوران در ارائه طرح‌های نوین فعالیت در بخش تعاونی، ضعف قوانین مرتبط با حمایت از فعالیت‌های تعاونی و تشکل‌های موازی (انجام کار تکراری توسط سایر تشکل‌ها) تشکیل شده است. دهمین عامل نیز با نام محیطی و درصد واریانس ۴/۴۴۳ متغیرها، از متغیرهای پراکندگی و دورافتاده بودن شرکت تعاونی از مراکز شهری و دور بودن محل سکونت و محل فعالیت اعضا از هم و شرایط نامساعد محیطی (وجود مشکلات حقوقی در زمینه سند زمین، شرایط نامساعد آب و هوایی مانند خشکسالی، نامرغوبی اراضی کاهش سطح زیرکشت فصلی بودن زراعت) تشکیل شده است. عامل یازدهم، عامل قانونی نامیده شد که شامل متغیرهای دیوانسالاری دیگر سازمان‌های دولتی، شفاف نبودن قوانین مربوط به تعاونی‌های روستایی، ضعف در ساختار سازمانی بروکراتی، رسمیت و تمرکز بالا در تعاونی‌ها و مشکل وجود بوروکراسی ثبت و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی (برای مثال اعمال فشارهای غیرضروری بر تعاونی‌های در شرف تأسیس از طریق کارشناسان ادارات و ناظرین بانک‌ها) می‌باشد. عامل دوازدهم به ترتیب از متغیرهای عدم وجود انسجام بین روستاییان، ضعف ارتباط تعاونی با دیگر سازمان‌ها، مسئولین و شرکت‌های مرتبط، وجود روابط خانوادگی و سنتی بین اعضا تشکیل شده است. و با ۳/۵۰۸ درصد واریانس عامل اجتماعی نام گرفت. عامل سیزدهم به ترتیب میزان اهمیت از متغیرهای ضعف مدیریت در تعاونی‌ها (به دلیل عدم آموزش کافی جابجایی و تغییر مدیریت تعاونی‌ها و مدیریت موروثی تشکل‌ها) و ناهماهنگی بین سازمان‌های ذی‌ربط، اعضا و مدیران تشکیل شده و ۳/۵۰۸ درصد از واریانس را توضیح می‌دهد و نسبت به سایر عوامل از اهمیت کم‌تری برخوردار است. آخرین عامل با ۳/۲۸۶ درصد واریانس به ترتیب از متغیرهای پایین بودن قدرت نوآوری، خلاقیت و ایده‌پردازی اعضا و مدیران تعاونی‌ها؛ ترس از شکست و نبود روحیه ریسک‌پذیری اعضا و مدیران تعاونی‌ها و نبود انگیزه در اعضا برای استمرار فعالیت و سرمایه‌گذاری عوامل فردی نام گرفت. این عامل نسبت به سایر عوامل از اهمیت کم‌تری برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

شرکت‌های تعاونی بخش اعظمی از اقتصاد جهان را تشکیل می‌دهند و تأمین‌کننده‌ی توسعه‌ی پایدار می‌باشند. در این بین، تعاون‌های روستایی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشند. چراکه نقش تعاونی‌های روستایی در توسعه‌ی روستایی بسیار مهم است. تعاونی‌ها در اغلب کشورهای جهان سوم با مشکلات و چالش‌هایی مواجه می‌باشند که موجب محدود شدن رشد و توسعه‌ی تعاونی‌های روستایی گردیده است. بنابراین ضروری است تا به شناسایی چالش‌های توسعه‌ی تعاونی پرداخته و در جهت رفع آن اهتمام ورزید. در این تحقیق با استفاده از تحلیل عاملی ۱۴ عامل زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اقتصادی، اطلاع‌رسانی، فروش، بازاریابی، فنی، دانشی، حمایتی، محیطی، قانونی، اجتماعی، مدیریتی و فردی استخراج شد که ۷۷/۶۷ درصد از واریانس کل را دربرگرفتند. هر یک از این عوامل بایستی در رفع چالش‌های تعاونی روستایی بر حسب اهمیت رفع گردد. بنابراین با توجه به اول شدن عامل زیرساختی، توجه به تقویت زیرساخت‌ها بسیار ضروری است. اهمیت این عامل با نتایج پژوهش رضایی و همکاران (۱۳۹۴) همسو است. همچنین با توجه به در رده‌ی دوم قرار گرفتن عامل سرمایه اجتماعی، آگاهسازی و آموزش رسمی و غیررسمی تولیدکنندگان از طریق نهادهایی مانند جهاد کشاورزی را از فلسفه مشارکت و همکاری و همچنین مشارکت اعضای تعاونی در جریان تصمیم‌گیری‌ها و اختصاص جلسات برای گفتگو با اعضا تعاونی‌ها و تقدیر از اعضا فعال در تعاونی پیشنهاد می‌گردد. اهمیت متغیر مشارکت در عامل سرمایه اجتماعی با پژوهش عبدالمالکی (۲۰۱۵) و حیدری‌ساربان (۱۳۹۱) همسو است. در با توجه به اینکه عامل اقتصادی در رده‌ی سوم قرار گرفته است، بایستی به رفع موانع مرتبط با نظام بانکی، پایین آوردن کارمزد تسهیلات بانکی برای تأسیس تعاونی، کوتاه نمودن فرآیند پرداخت وام، همکاری بانک در زمینه‌ی قسط‌بندی متناسب اقساط

بانکی، اعطای تسهیلات به میزان نیاز واقعی توجه شود. همچنین ضروری است تا دولت از تعاونی‌ها به منظور افزایش کمیت و کیفیت تولیدات، خرید مواد اولیه، صادرات محصول و غیره حمایت مالی نماید. با توجه به رتبه چهارم عامل اطلاع‌رسانی افزایش آگاهی و آموزش های لازم به افراد در زمینه ماهیت اهداف، کارکردها و ویژگی‌های تعاونی و مزایای آن به وسیله تهیه بروشور، کلاس آموزشی و غیره؛ استفاده از رسانه‌های انبوهی مانند رادیو و تلویزیون و آشنایی تحصیل‌کردان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی کشاورزی پیشنهاد می‌گردد. اهمیت این عامل با نتایج پژوهش غیاثوندغیائی و فرج‌الله حسینی (۱۳۹۰) و اربابی و همکاران (۲۰۱۵) همسو است. همچنین در عامل فروش دسترسی به اطلاعات در زمینه فروش کالاها و خدمات ضروری است. در عامل بازاریابی، حمایت از تولید داخلی و جلوگیری از ورود کالاهای ارزان قیمت مشابه خارجی ضروری است. اهمیت عامل بازاریابی با نتایج حاصل از پژوهش اربابی و همکاران (۲۰۱۵) و غیاثوندغیائی و فرج‌الله حسینی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. در عامل فنی امکان‌سنجی استقرار تعاونی در منطقه مورد نظر پیشنهاد می‌شود. اهمیت عامل فنی با نتایج پژوهش غیاثوندغیائی و فرج‌الله حسینی (۱۳۹۰) همسو است. در زمینه عامل دانشی نیز آموزش اعضای سازمان های تعاونی برای به دست آوردن نتایج مطلوب از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی برای آموزش صحیح اعضا و مدیران تعاونی ها در زمینه‌های مختلف در اولویت قرار دارد. همچنین برگزاری کارگاه آموزشی و کمک به اعضا تعاونی‌ها در دستیابی به اهداف گروهی پیشنهاد می‌گردد. همچنین نظارت دقیق از سوی دولت و نظارت بر برنامه‌های سواد آموزی برای اعضا در سطح عمومی باید مورد توجه قرار گیرد. با توجه به اهمیت عامل حمایت، حمایت دولت از تعاونی‌ها و حمایت از افراد خلاق در تعاونی‌ها مهم می‌باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود مسئولین تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی با در اختیار قرار دادن اطلاعات، محیط امن و سالمی برای اظهار نظر افراد بوجود آورند و اعضا مطمئن باشند که در صورت انتقادات مؤاخذه نمی‌شوند. همچنین به منظور رفع موانع مدیریتی برگزاری کلاس‌های آموزشی برای مدیران در زمینه روش های مدیریت مشارکتی و ارائه اطلاعات و متقاعدسازی آنان برای شرکت در برنامه‌های آموزشی پیشنهاد می‌گردد. اهمیت عامل مدیریتی با مطالعه‌ی اربابی و همکاران (۲۰۱۵) و هزارجریبی و یاری (۱۳۹۱) همسو است.

منابع:

- اعظمی، م.، سروش مهر، ه. (۱۳۸۹). تأثیر متغیرهای فردی و اقتصادی زنان روستایی بر مشارکت آنان در تعاونی تولید (مطالعه‌ی موردی: تعاونی توپ‌سازی شهرستان پاوه و اورامانات). پژوهش‌های روستایی، شماره ۴: ۱۷۹-۲۰۴.
- افراخته، ح.، توفیق‌یان اصل، س.ا. (۱۳۹۵). تحلیل مکانی- فضایی سطوح توسعه یافتگی دهستان‌های شهرستان بویراحمد. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۳(۲): ۱۹۳-۲۱۴.
- انصاری‌زاده، ع.، باورصاد، ب.، آهنگری، ع. (۱۳۸۸). بررسی رکود در صنعت مرغداری با تأکید بر ریسک تجاری و مالی مطالعه موردی شرکتهای تعاونی و خصوصی مرغداری در شهرستان رامهرمز. تعاون، سال بیستم، شماره ۲۰۶ و ۲۰۷: ۹۵-۱۰۹.
- مرکز آمار و اطلاعات راهبردی (۱۳۹۴). آمارنامه وزرت تعاون، کار و رفاه اجتماعی سال ۱۳۹۴ در بخش تعاون
- بریمانی، ف.، امانی، م. (۱۳۹۲). بررسی اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر افزایش هزینه‌های تولید اعضای تعاونی‌های کشاورزی، مورد: شهرستان لنجان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۲(۴): ۵۹-۷۳.
- جامعی، ر. (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان. فصلنامه حسابداری مالی، ۱(۱): ۱۰۴-۱۱۸.
- حضرتی، م.، بابایی فینی، ا. (۱۳۹۱). شناسایی عوامل مؤثر بر غیرفعال شدن تعاونی‌های کشاورزی با استفاده از تحلیل دلفی (مطالعه‌ی موردی: شهرستان خداآبند). فصلنامه ی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۲(۶): ۹۱-۱۰۳.
- حیدری‌ساربان، و. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر تشکیل تعاونی های تولیدی در مناطق روستایی (مطالعه‌ی موردی: استان اردبیل). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ی ۸۰: ۱۱۸-۱۰۳.
- خسروی، ا.، غلام‌رضایی، س.، رحیمیان، م.، اکبری، م. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر مؤلفه‌های بازدارنده‌ی توسعه‌ی کارآفرینی سازمانی بر گرایش کارآفرینانه‌ی سازمانی در تعاونی های کشاورزی (مورد مطالعه: تعاونی‌های مرغداران استان کرمانشاه). تعاون و کشاورزی، ۲۲(۲): ۱۲۳-۱۵۰.
- خفایی، ب. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شرکت‌های تعاونی بخش کشاورزی در شهرستان‌های بوشهر و دشتستان. تعاون، ۲۰(۲۱۲): ۱۸۳-۲۰۰.
- رضائی، ر.، حسینی، س.م.، محمدی‌پابندی، م. (۱۳۹۴). شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی استان زنجان. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۲(۲): ۱۴۳-۱۵۶.

- سعدی، ح.، اعظمی، م.، کریمی، س. (۱۳۸۶). آسیب شناسی تعاونی‌های تولید کشاورزی در ایران (بررسی موانع توسعه تعاونی‌های تولید در اقتصاد کشاورزی ایران، مطالعه موردی استان همدان، شهرستان کبودرآهنگ). ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، مشهد، انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد.
- صادقی، س.، زندی، خ.، صادقی، پ. (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی کار تیمی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان همدان. فصلنامه رسالت مدیریت دولتی، ۸(۲۵): ۴۵-۵۸.
- عطائی، پ.، ایزدی، ن. (۱۳۹۴). سازه‌های تأثیرگذار بر زیان‌دهی تعاونی‌های روستایی (مورد مطالعه: تعاونی روستایی امیرکبیر در استان فارس). علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۱(۱): ۱۸۱-۱۹۶.
- غیاثوندغیاثی، ف.، فرج‌الله‌حسینی، س.ج. (۱۳۹۰). تحلیل موانع و محدودیت‌های توسعه اشتغال در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی ایران. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۴(۲): ۱-۱۴.
- کرباسی، ع.، یعقوبی، م.، شهابی، ش. (۱۳۸۸). بررسی مشکلات طرح‌های تعاونی نیمه تمام در استان سیستان و بلوچستان. تعاون، سال ۲۰، شماره ۲۱۰ و ۲۱۱: ۷۰-۵۵.
- کریم، م.ج. (۱۳۹۴). چالش‌های شبکه‌های تعاونی روستایی ایران. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۴(۳): ۱۷۳-۱۹۶.
- مظفری، م.م. (۱۳۹۴). بررسی کارایی اقتصادی تعاونی‌های کشاورزی شهرستان بوئین‌زهرا و اولویت‌بندی مشکلات پیشروی آنها در فرآیند مدیریت و نظام بازاریابی. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۲(۴): ۳۶۴-۳۸۲.
- نکوتی‌نائینی، س.ع.، قنبری، ی.، علی‌زاده، ن. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی جامعه روستایی بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی: مطالعه موردی شهرستان اصفهان. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۹(۳): ۱۲۱-۱۳۸.
- هزارجریبی، ج.، یاری، ح. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر ناکارآمدی تعاونی‌های مصرف در شهر کرمانشاه. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۲(۸): ۶۶-۵۳.
- Arbabi, F., Mirdamadi, M., Lashgarara, F. (2015). Marketing Challenges of Agricultural Products from the Perspective of Rural Cooperatives in Qom Province. *International Journal of Review in Life Sciences*: 59-62.
- Abdolmaleky, M. (2015). Preventive Factors to Found Walnut Production Cooperatives in Tuyserkan Township, Iran. *International Journal of Agricultural Management and Development (IJAMAD)*. 5(1): 9-17.
- Bruynis, C., Goldsmith, P.D., Hahn, D. E., & Taylor, W. J. (2001). Critical success factors for emerging agricultural marketing cooperatives. *Journal of Cooperatives*, 16, 14-24.
- Hasheminejad, A., Choromzadeh, M., and Khosravipour, B. (2011). Pathology of Agricultural Producers' Cooperatives in Iran. 1st International Conference on Cooperative Social, Economic and Cultural Capabilities. Iran, Kish Island.
- Qiao, L., Jian-hua, W (2013). Characteristics and Challenges that Rural Specialized Cooperatives Providing Services to Farmer Household. *Journal of Peking University (Philosophy & Social Sciences)*.
- Shehu Hussain, M. (2014). The Role of Cooperative Organizations in Rural Community Development in Nigeria: Prospects and Challenges. *Academic Research International*, 5(3): 189-197.